

Laboratorium Optyki Geometrycznej i Instrumentalnej

OG -6

Wyznaczanie płaszczyzn głównych układów optycznych

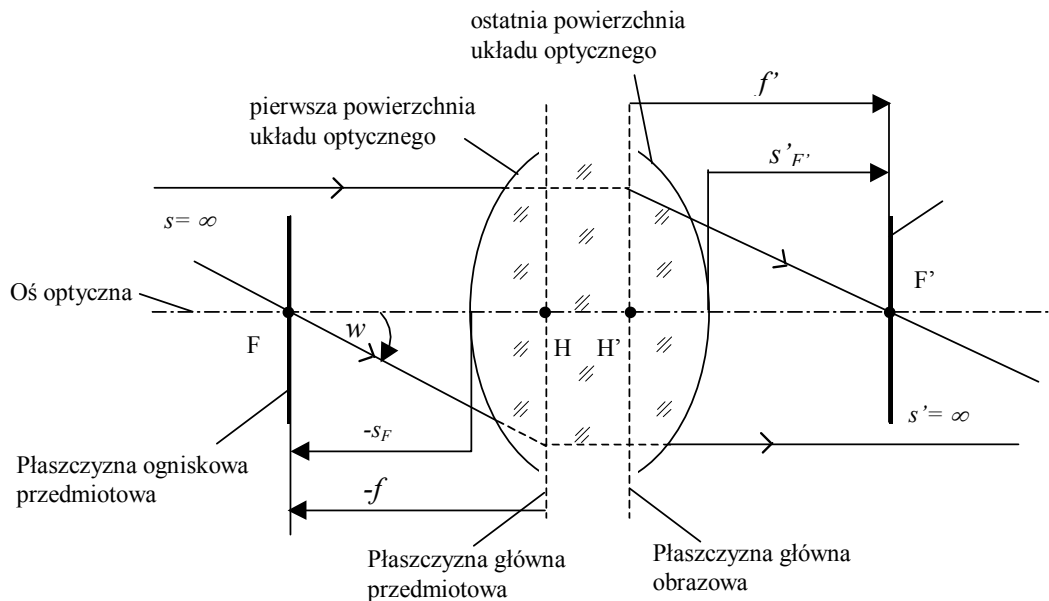
1. Cel ćwiczenia

Celem ćwiczenia jest zapoznanie studentów z metodą wyznaczania płaszczyzn głównych, ogniskowych i czołowych ognisk (zbiegowych) w układach optycznych oraz dla pojedynczych soczewek grubych.

1. Opis ćwiczenia

1.1. Parametry układu optycznego

Schemat soczewki grubej – przedstawiono na rys. 1. Soczewka Gruba może reprezentować w rzeczywistości układ elementów optycznych, szeregu soczewek. Wtedy poniższe parametry opisują efektywne parametry optyczne układu.

Rys. 1. Schemat soczewki grubej [4]

Oznaczenia:

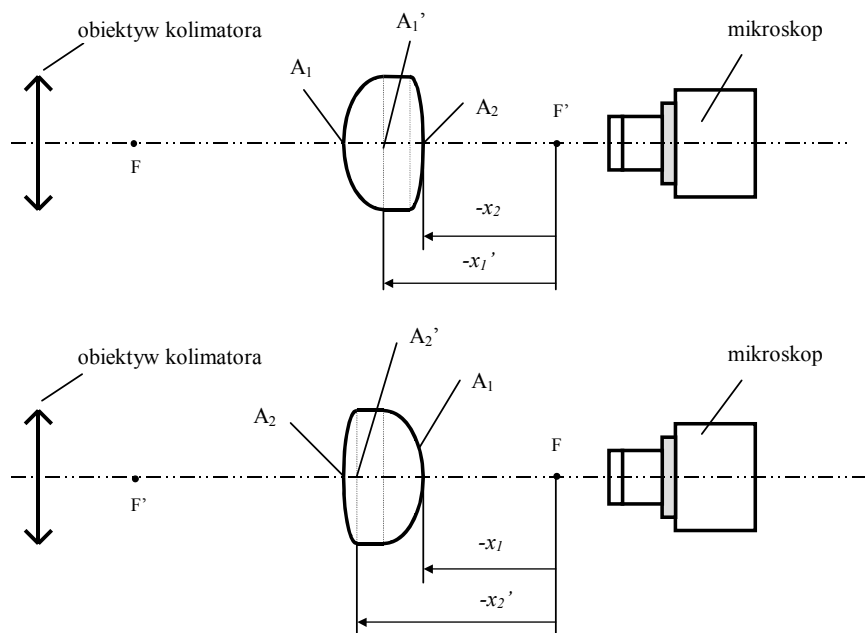
f, f' – odległości ogniskowe: przedmiotowa i obrazowa;

$s_F, s'_{F'}$ – odległości ogniskowe czołowe: przedmiotowa i obrazowa;

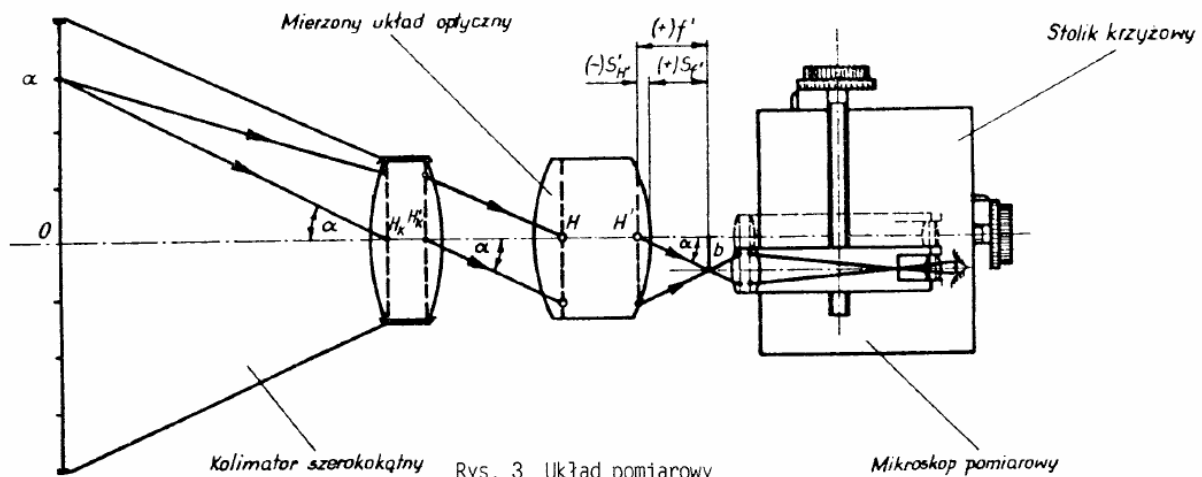
Płaszczyzny sprzężone, dla których $\beta = 1$ (powiększenie poprzeczne definiowane jako iloraz długości obrazu odcinka l' do długości tego odcinka l) to znaczy $l' = l$ nazywane są *płaszczyznami głównymi*.

H, H' – punkty przecięcia płaszczyzn głównych: przedmiotowej i obrazowej z osią optyczną (punkty główne); H' jest obrazem punktu H – są to punkty sprzężone;
 F, F' – ogniska: przedmiotowe i obrazowe; obraz punktu F znajduje się w nieskończoności w przestrzeni obrazowej na osi optycznej, F' jest obrazem punktu leżącego w nieskończoności na osi optycznej w przestrzeni przedmiotowej – F i F' nie są punktami sprzężonymi

1.2. Sposób zestawienia układu i pomiarów

Rys.2. Zasada pomiaru ogniskowych i czołowych soczewek grubych [4]

Rys.3. Schemat pomiarowy [7]

Układ pomiarowy składa się z: kolimatora z podziałką kątową, badanej soczewki (układu soczewek) i mikroskopu pomiarowego. Mikroskop znajduje się na ławie optycznej oraz na stoliku który umożliwia przesuw w płaszczyźnie poprzecznej do osi optycznej. Mikroskop posiada okular z krzyżem oraz wymienne obiektywy. Przez wsuwanie i wysuwanie części wewnętrznej okularu należy ustawić na ostrość krzyż indywidualnie dla

swojego oka. Przesuwów wzdłuż osi układu umożliwi pomiar czołowych ognisk, natomiast przesuw poprzeczny umożliwi pomiar ogniskowych.

Kolimator jest zestawiony w ten sposób, że podziałka kątowna kolimatora znajduje się w płaszczyźnie ogniskowej jego obiektywu. Kąt α_n tworzy z osią optyczną promień wychodzący z n-tej działki kątownej. Wszystkie promienie wychodzące z n-tej działki i dalej wychodzące z kolimatora są równoległe i tworzą kąt α_n z osią kolimatora. Z tej wiązki jeden z promieni przechodzi przez punkt główny H badanego układu, a więc wychodzi z badanego układu także pod kątem α_n . Ponieważ wszystkie promienie równoległe skupiane są przez badany układ w jego płaszczyźnie ogniskowej więc w tej płaszczyźnie odwzorowana jest skala kolimatora, a widoczna kreska skali α_n tworzy taki właśnie kąt z osią badanego obiektywu.

1.3. Wyznaczanie ogniskowej.

Mierząc odcinek b i znając kąt α_n można wyliczyć ogniskową ze wzoru

$$f' = b_n \cdot \operatorname{ctg}(\alpha_n)$$

Pomiar odcinka b_n odpowiadający kątowi α_n odbywa się gdy przez mikroskop widać ostro skalę kolimatora. Korzystając z przesuwu poprzecznego pomiarowego można przesunąć mikroskop wzdłuż odcinka b_n obrazu skali kolimatora. Długość odcinka b to różnica między dwoma położeniami mikroskopu: raz ustawiamy pionową linię krzyża okularu mikroskopu na zero skali kolimatora, drugi raz na kreskę wybranej skali α_n .

Dla pomiaru ogniskowej z drugiej strony badanego układu optycznego (soczewki grubej) należy powtórzyć pomiar lecz z obróconym badanym układem o 180 stopni.

1.4. Wyznaczanie czołowej

Pomiar czołowej ogniska to odcinek między czołem badanego obiektywu (od strony mikroskopu) a płaszczyzną ogniskową badanego obiektywu z odcinkiem b . Pomiar polega więc na ustawieniu na ostrość (w mikroskopie) skali kolimatora, odczycie położenia wzdłużnego mikroskopu, przesunięciu wzdłużnym pomiarowym mikroskopu tak by była ostro widoczna powierzchnia badanego obiektywu i powtórny odczycie położenia wzdłużnego mikroskopu. Różnica tych dwóch odczytów to właśnie czołowa ogniska (tego od strony mikroskopu). Dla pomiaru czołowej ogniska z drugiej strony badanego obiektywu należy powtórzyć pomiar lecz z obróconym obiektywem o 180. °

2. Przebieg Cwiczenia

2.1. Zestawienie przyrządów pomocniczych

Zestawić na ławie układ kolimatora, w ognisku kolimatora umieścić podziałkę kątowną. Podziałkę oświetlić lampą LED. Na końcu ławy zastawić układ mikroskopu z okularem z podziałką. Znając odległości między nacięciami podziałki katowej oraz długość kolimatora policzyć wartości podziałki kątownej.

2.2. Pomiar ogniskowych i czołowych

Zmierzyć wartości ogniskowych dla wybranej soczewki dla co najmniej 5 wartości podziałki katowej po obu stronach osi optycznej. Pomiar czołowej ogniska powtórzyc 3 razy. Następnie obrócić badany układ optycznych o 180 stopni i powtórzyc pomiar.

2.3. Pomiar ogniskowych i czołowych dla układów optycznych

Powtórzyc pomiary dla drugiej soczewki oraz dla układu dwóch soczewek.

3. Sprawozdanie

W sprawozdaniu należy zamieścić:

- cel i zakres ćwiczenia laboratoryjnego,
- opis stanowiska i przebieg realizacji eksperymentu,
- wyniki obliczeń wstępnych i pomiarów, a także obliczeń parametrów układu,
- rachunek błędów, uwagi i wnioski dotyczące ćwiczenia.

4. Literatura

1. Ratajczyk F. „Instrumenty optyczne”, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2005
2. Szwedowski A., Wojtaszewski A.: Laboratorium technologii elementów optycznych – pomiary optyczne. Wydawnictwo Politechniki Warszawskiej, 1994
3. Leśniewski M., Rafałowski M., Szwedowski A., Wojtaszewski A.: Przyrządy optyczne. Ćwiczenia laboratoryjne. Reprint FWRiWTO, Warszawa, 1992
4. Błaszczak U.J., Rafałowski M.: Podstawy Optyki – materiały pomocnicze do ćwiczeń rachunkowych i laboratoryjnych, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, 2004
5. Romuald Józwicki, Optyka instrumentalna, Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa, 1970r.
6. Jerzy Nowak, Marek Zając, Wstęp do optyki, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1995r